

Per una poesia religiosa versemblant: el grup d'*Estudiants de Vic, 1951* (i dues cartes inèdites de Riba)

JAUME COLL MARINÉ *Universitat de Vic*

RESUM: L'article analitza el projecte de poètica que s'amaga darrere el recull *Estudiants de Vic, 1951* i el trencament que suposa amb la poesia religiosa que fins aquell moment imperava a Catalunya. Es descriuen els avatars que va seguir el recull en el seu procés de publicació i la relació del grup amb el context que els va tocar viure (l'església, la societat, etc.) i amb les figures de Joan Triadú i Carles Riba. Al final de l'article s'editen dues cartes fins ara inèdites que Carles Riba envià a Josep Junyent a la recta final del procés d'edició d'*Estudiants de Vic, 1951*.

PARAULES CLAU: Segimon Serrallonga, Josep Junyent, Antoni Pous, Joan Triadú, Carles Riba, Grup de Vic, *Estudiants de Vic, 1951*, Poesia catalana del segle XX, poesia religiosa

**For a plausible religious poetry: the group *Estudiants de Vic, 1951*
(plus two previously unpublished letters from Carles Riba)**

ABSTRACT: The article analyses the poetical project underlying the anthological volume *Estudiants de Vic, 1951* and the way it broke away from Catalan religious poetry of the time. It describes the book's complicated publication process, places the contributors in their ecclesiastical and social context and examines their links with Joan Triadú and Carles Riba. At the end of the article are transcribed two unpublished letters by Carles Riba to Josep Junyent that concern the last steps in the publishing process of the book.

KEYWORDS: Segimon Serrallonga, Josep Junyent, Antoni Pous, Carles Riba, Grup de Vic, *Estudiants de Vic, 1951*, twentieth-century Catalan poetry, religious poetry

Aquest paper té un naixement doble. D'una banda, hi ha el fet que em volia explicar quina era la motivació que va portar el grup de seminaristes de l'antologia *Estudiants de Vic, 1951* a plantejar-se la qüestió poètica tal com ho van fer, és a dir, com i per què, tot i que no van renunciar –en aquell moment– a res que tingués a veure amb l'Església com a institució, van voler-ne capgirar uns valors poètics i estètics que en prin-

NOTA. Aquest article s'inscriu en les activitats del Grup d'Estudis de Gènere: Traducció, Literatura, Història i Comunicació (GETLIHC) (2014, SGR 62) i en el projecte I+D «Traducción y censura: género e ideología (1939-2000)», amb el número de referència FFI2014-52989-C2-2-P, finançat pel Ministerio de Economía y Competitividad.

cipi s'esperava que compartissin. Cal dir que aquell capgirament que buscaven, amb tot el que implicava –i que inevitablement els portava molt més enllà de la institució que volien representar pel que fa a la moral, la llengua, la cultura i el país–, els va comportar la negativa final, per part dels superiors del Seminari de Vic, a la publicació del recull. L'antologia havia de sortir amb un pròleg de Riba (la felicíssima «Carta a Antoni Pous i Argila»), un exiliat, i això, sumat al fet que no hi havia cap composició en castellà, va fer que des del Seminari es temés que poguessin ser titllats de catalanistes, cosa inassumible. Com és sabut, però, el llibret va començar a circular ciclostilat i de manera no oficial, podríem dir, a principis de 1952, i va fer la funció bàsica que la majoria d'ells volien que fes: va ser senyal de vida, de rigor intel·lectual i de país –i això, a més a més, des de dins dels àmbits eclesiàstics. Segurament, el gest d'aquells poetes joves de voler-se donar a conèixer l'hem d'entendre més com el punt de partida d'alguna cosa que no pas com una cosa en ella mateixa, és a dir, no som davant d'una fita literària (sí seran una fita, en qualsevol cas, les obres posteriors d'alguns d'ells), però és aquest punt de partida el que em sembla interessant, perquè passa en un moment de creixement personal i intel·lectual clau –el període dels disset als vint-i-tres anys, més o menys– i perquè, d'alguna manera, marcarà els seus integrants i les respectives obres futures –no necessàriament literàries o tangibles– durant molt de temps. Amb aquest paper no vull entrar en la qüestió de si hi va haver o no un Grup de Vic, ni, si n'hi va haver, de qui va abraçar i fins quan. Si hi ha cap grup possible –i circumstancial– sobre el qual vulgui parlar aquí és el que farà possible *Estudiants de Vic, 1951*. Es tracta, sobretot, de mirar què va propiciar que es donés un fet material com l'aparició de l'antologia, pel que fa a les causes literàries, les ideològiques o les humanes, per dir-ne algunes; també, i fins on es pugui, de mirar de fer-ne una lectura, diguem-ne, socioliterària: estem parlant d'un grup de poetes joves que estudien per ser capellans a Vic durant els primers temps del franquisme.

Hi ha, també, lateralment, la troballa de les dues cartes fins ara inèdites de Carles Riba a Josep Junyent a l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic mentre remenava els papers de Junyent, que, segurament, ja valdrien un paper a part, perquè els corresponsals són qui són i perquè il·luminen una mica la relació de Riba amb aquells estudiants de capellà. Se'm permetí, però, unir totes dues coses.

I

0. CRÉIXER AL SEMINARI DE VIC: REPRESSIÓ, AMISTAT I CULTURA

L'11 de setembre de 1970, quan encara vivia en una cambra a l'edifici del Seminari de Vic, on impartia classes de llatí i de francès, Segimon Serrallonga va començar a escriure aquest poema que va acabar anant a parar a la pàgina 216 del seu *Poemes 1950-1975*:

LA VARA DELS HOMES

Aquí vaig aprendre d'escriure,
no pas a camp obert
on el dolor era feliç
i el futur una esperança
de més dolor feliç.
Aquí van humiliar-me ulls i enteniment
i amb ulls tranquils i enteniment difús
van dir-m'ho tot: què era un déu i què una pàtria
i com l'amor era l'excels negar la vida pròpia.
Aquí, no pas a camp obert
on el goig m'esgarriava.¹

Aquest «Aquí» és sempre el Seminari de Vic, com diu en diferents esborranys del poema i com és fàcilment deduïble per poc que es conegui la seva trajectòria.² Després d'una estada d'estudis a la Universitat Catòlica de Lovaina, de 1958 a 1963, on, inspirat per la figura i mestratge de Carles Riba, va cursar-hi filologia clàssica, Serrallonga va tornar a Vic i es va establir al Seminari com a professor i com a vigilant nocturn dels interns del Col·legi Sant Miquel. Al cap de set anys, es feia evident en forma de poema la pulsio doble –i ambivalent– que el lloc li despertava. El Seminari Major representava l'exposició constant a la doctrina nacional-catòlica que es va impartir en els anys més durs de la dictadura. Ell hi va entrar provinent del Seminari Menor de la Gleva, el 1947, i en va sortir, amb l'ordenació sacerdotal, el 1954. Dels disset als vint-i-quatre anys va viure quasi exclusivament (salvant les èpoques de malaltia i vacances) en aquell ambient repressiu completament, on es valorava més la religiositat duta per doctrina que no pas la que es duia per fe, i on el fet català –la llengua, la literatura, la cultura–, salvant algunes comptades excepcions, era menyspreat o, en el millor dels casos, arraconat.³ Amb tot, i acarant-ho a la negació de «la vida pròpia», enceta el poema amb un «Aquí vaig aprendre d'escriure».

Alhora, Serrallonga se'l fa entroncar amb un altre poema seu de finals de 1950, «M'ha criat l'harmonia», que, com «La vara dels homes», pren el títol d'un vers de «Quan jo era un noi...», poema de les *Versions de Hölderlin* de Carles Riba que comença:

1. S. SERRALLONGA, *Poemes 1950-1975*, Barcelona: Crítica, 1979, p. 216.

2. Al Fons Segimon Serrallonga de la UVic es conserven tres esborranys del poema (A1.2.11.c, f. 90, 91 i 92).

3. Per exemple, en una nota personal del maig del 1951 Serrallonga escriu sobre el professor de Sagrada Escriptura Manuel Tarrés i Juncadella (Barcelona, 1912-Vic, 1999): «El Dr. Tarrés no deixa anar mai un mot català, ni per caritat, ni en permet cap de cap alumne. Tradueix els trossos difícils del manual llatí al castellà i explica en castellà, sense esquerdes. Tot això obeeix a posicions polítiques estranyes, que ell i els altres com ell neguen que siguin polítiques.» (FSS, arxiu «Diet 50-54»).

Quan jo era un noi
un déu em salvà sovint
de la fressa i *la vara dels homes*.

I a l'última estrofa diu:

M'ha criat l'harmonia
del murmuriós boscatge i he après d'estimar
entre les flors.
En braços dels déus m'he fet gran.⁴

«M'ha criat l'harmonia» reprenia el tema de la infantesa com a estat de màxima puresa en l'home: l'infant és aquell ésser en el qual encara no s'ha deslligat la part humana de la part divina, l'ésser que viu en harmonia amb el món i la natura perquè és encara món i natura, l'ésser entre els homes que és més a prop de la cosa divina: en ell els dos mons en són només un, encara.⁵ Si, doncs, amb «M'ha criat l'harmonia» Serrallonga s'acostava a la figura de l'infant i, amb ell, a la Natura, per contra, amb «La vara dels homes» se situa a l'altra banda i emmarca el poema des del cantó de la consciència de la vida temporal, viscuda i conscient. Partint d'aquell moment que s'és a mig camí entre ser infant i ser adult –sempre, esclar, en el joc del poema i del símbol dins el poema–, Serrallonga se situa en la vessant de la muntanya que ja cau cap a la vida «dels homes», i, per tant, també, cap on se sent la seva «vara» i tot el que comporta. Ja no hi ha un déu que salvi –potser el risc. Es fa explícita la tensió interna –i externa– sobre la qual s'ha anat fent ell com a persona de quaranta anys que és en aquell moment. Davant del Seminari de Vic, un 11 de setembre, Serrallonga convoca tots els anys que van des de la infantesa (va entrar al Seminari Menor de la Gleba l'any 42, és a dir, a dotze anys) fins a la primera maduresa (quan s'ordena sacerdot a vint-i-quatre) i des de la distància temporal i moral dels quaranta anys viscuts fa evidents unes contradiccions que són les mateixes per a ell i per al país que li ha tocat viure; ara pot asenyalar i dir «Aquí» i afirmar-se en el que és.

El Seminari –i molt probablement malgrat el Seminari: a part de l'educació irregular que hi havia rebut, Serrallonga havia dit més d'un cop que tenia la convicció que tothom, poc o molt, és autodidacte–, el Seminari, deia, és aquell primer lloc on es va formar, i això vol dir entrar en contacte amb la cultura, que és, d'una banda, el deslli-

4. Faig servir l'edició: C. RIBA, *Versions de Hölderlin*, Barcelona: Edicions 62, 1971. El grup de seminaristes, com diu R. TORRENTS («Vam partir tots cinc o l'(a)ventura del poeta», dins DDAA, *Miscel·lània Segimon Serrallonga*, Vic: Eumo, 2001, p. 212): «les traduccions ribianes de Hölderlin, inèdites o esparses, les llegien en uns fulls mecanografiats». Les cursives, evidentment, són meves.

5. Llegim, en aquest sentit, per exemple, els versos de «Cant d'Hiperió» que diuen: «Sense fat, com un infant de mamella / adormit, alenen els celestials!». RIBA, *Versions de Hölderlin*, p. 19.

gament de tot allò de natural que hi ha en l'infant, sí, però també és la cultura en el sentit més profundament humà, la cultura i la poesia com a eines per a la conducció, formulació possible i comprensió del goig sentit a «camp obert»; el Seminari és el lloc on comença tota la seva aventura –en un sentit purament ribià–: no només les lectures i la literatura, sinó també la vida compartida amb els altres integrants d'*Estudiants de Vic, 1951*. No en va, en el primer esberrany del poema «La vara dels homes» –que deixatava una mica el regust general del poema, que li havia de ser necessàriament amarg– havia escrit, al primer vers, no que hi havia après a «escriure», sinó que

Aquí vaig aprendre de viure.

1. EL PROJECTE D'UNA ANTOLOGIA I UN PROGRAMA POÈTIC

El gest de voler fer una antologia des del Seminari de Vic⁶ que servís, d'alguna manera, de contrapunt a les antologies universitàries que, juntament amb altres estudiants, havia impulsat Jordi Cots des de la Universitat de Barcelona, reforça la idea segons la qual la cultura i la literatura catalanes, sobretot durant el començament del franquisme, es feien presents i contínues per mitjà d'accions petites i grups petits més o menys aïllats, però que gràcies a diferents agents aglutinadors, com era el cas de Joan Triadú, es mantenen lligats per fils més o menys forts i que entroncaven amb aquella cultura catalana que als anys 30 començava a consolidar-se com a cultura d'ordre europeu. És així com la primavera de 1950, a Cantonigròs, Triadú coneix Antoni Pous, que hi havia pujat a fer una estada per motius de salut i amb qui van congeniar de seguida. Gràcies a Triadú, i amb Pous (a qui més tard caldrà sumar-hi, sobretot, Segimon Serrallonga i Josep Junyent) com a punta de llança, el grup de seminaristes es va poder posar en contacte amb poetes com Jordi Cots, que també estiuejava a Cantonigròs, i la resta del grup d'universitaris de Barcelona (Albert Manent, Antoni Comas, Joaquim Molas, etc.), i amb poetes de generacions més grans que feien vida bàsicament a Barcelona: J. V. Foix, Marià Manent i, sobretot, Carles Riba. La relació amb aquells estudiants de Barcelona, si bé no va provocar projectes comuns, sí que els va permetre una ampliació dels horitzons de relació, encara que sigui epistolarment, amb un grup de gent que

6. Per tenir una idea de la història d'*Estudiants de Vic, 1951* i el grup de poetes que l'integren, són imprescindibles els treballs de R. FARRÉS («El recull *Estudiants de Vic, 1951* i la influència de Carles Riba», dins *Antoni Pous: L'obra essencial*, Vic: Eumo, 2005, p. 66-76; i «Carles Riba i Antoni Pous: una amistat», *Revista d'Igualada*, núm. 4, abril 2000, p. 79-85), A. LLEOPART («De la colla d'amics a l'antologia ciclostilada», dins *Estudiants de Vic, 1951*, Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 2002, p. 17-28), J. MOLAS («Sobre els orígens d'una generació sense papers», dins *Estudiants de Vic, 1951*, Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 2002, p. 7-14) i R. TORRENTS («Vam partir tots cinc», p. 197-246; i «El plor de Riba: *Estudiants de Vic, 1951*», dins DDAA, *Actes del III Simposi Carles Riba*, Barcelona: IEC, 2012, p. 501-514). En molts casos, els segueixo de prop.

compartia inquietuds i ambicions des d'un punt de partida intel·lectual i vital semblant al seu. Albert Manent, per exemple, va publicar un comentari de l'antologia ciclostilada a la revista universitària *Alcalá*,⁷ i Joaquim Molas en va incorporar tres d'ells (Junyent, Pous i Serrallonga) a la «Nómina incompleta de la joven poesia catalana», que va sortir en tres tongades, del 56 a 58, a la revista *Bages*.⁸ I amb Manent i Molas, per part de molts d'ells, la relació s'allargà, amb alts i baixos, ben bé fins al final.

El grup de seminaristes que havia de conformar l'antologia eren, per ordre d'edat i d'aparició, Josep Maria Riubrogent, Josep Esteve, Josep Junyent, Josep Grau, Segimon Serrallonga, Antoni Pous i Ramon Cotrina. Com explica Segimon Serrallonga en una entrevista:

De primer vaig connectar amb en Riubrogent, que tenia unes grans habilitats per a tot, música, dibuix, poesia, ciència. [...] Eren d'un curs anterior al meu en Josep Junyent i l'Esteve, que jo admirava en el camp literari, i quan vam ser tots al Seminari Major, a Vic, ens vam fer amics. Un any després van arribar en Toni Pous i en Cotrina. En Toni va portar en Grau. [...] En Torrents [cinc anys més jove] va entrar a la roda cinc anys després.

I més endavant:

Vivíem junts en una closca que només podíem foradar idealment. Ens comunicàvem les vivències literàries, poc o molt les amoroses, les il·lusions i les ambicions de país, les lectures de tot tipus, llibres, revistes, cartes. [...] Tot això feia de la colla un grup dens d'informació i ric d'ardències vitals. Ens admiràvem, ens estimàvem i ens sotmetíem a crítica.⁹

Es tractava, doncs, d'un grup d'amics dins l'ambient, com deia, generalment aïllat que era el Seminari de Vic: aïllat del món pel franquisme, per l'ambient –tret d'alguna ex-

7. A. MANENT, «Poetas catalanes de la postguerra», *Alcalá: Revista Universitaria Española*, núm. 20, 10 de novembre del 1952. Manent elogia l'antologia i en destaca l'obra de Serrallonga i la de Pous. He d'agrair a M. Lourdes Prades, de la biblioteca de Pavelló de la República de la UB, que em facilités una còpia digitalitzada de la revista.

8. J. MOLAS, «Nómina incompleta de la joven poesia catalana I», *Bages: Revista Mensual Editada por la Asociación de Exalumnos del Instituto Nacional de Enseñanza Media Luis de Peguera de Manresa*, núm. 41, juliol 1956, p. 10-11; «Nómina incompleta de la joven poesia catalana II», *Bages: Revista Mensual Editada por la Asociación de Exalumnos del Instituto Nacional de Enseñanza Media Luis de Peguera de Manresa*, núm. 51-52, maig-juny 1957, p. 12-13; i «Nómina incompleta de la joven poesia catalana III», *Bages: Revista Mensual Editada por la Asociación de Exalumnos del Instituto Nacional de Enseñanza Media Luis de Peguera de Manresa*, núm. 68, octubre 1958, p. 12-13. En la primera entrega s'hi recollia un poema de Junyent, «Eucarística», i en la segona, un de Pous, «Senzilla llibertat de l'ombra», i un de Serrallonga, «Llum embriagada».

9. C. RUBIO, «Als meus poemes els demano que no menteixin en res» [entrevista a Segimon Serrallonga], *Miramarges: Revista de la Universitat de Vic*, núm. 27, desembre 2000, p. 6-13.

cepció– castellanitzant i repressiu de l'Església de finals dels 40 i principis dels 50, i aïllat del món simplement geogràficament –eren a Vic, i el món, evidentment, era a Barcelona. I, encara, aïllats a dins de Vic: com explica Ramon Cotrina (c. p.), del Seminari «no en podíem sortir mai; per les vacances, només [...]. Sí que ens escapàvem, però poc». Hem d'entendre que trobar un grup més o menys compacte d'afeccions comunes amb qui compartir alguna cosa, encara que fos dins el camp de l'ideal, ja era tenir força més que una finestra de llibertat oberta que els situava lluny d'aquell context immediat que, en general, només els anava a la contra.

Amb les figures de Triadú, primer, i, més tard, de Riba, van trobar el mestratge que els situava, com a grup, més enllà de les ardències vitals compartides: tot allò que vivien passava de ser una cosa només seva a ser una cosa col·lectiva, quasi de país. És en aquest moment quan es comença a plantejar el que en les diferents cartes de l'època entre Triadú i els seminaristes anomenen el «grup literari», que, si de bon principi es planteja dins el marc de la institució Seminari de Vic, de seguida agafa entitat per ell mateix. En una carta de Pous a Triadú del 10 d'octubre de 1950 (ANC1-667-T-1783), llegim:

Estimat mestre: he parlat intensament amb el Dr. Cura sobre els plans literaris del present curs. Tot va de primera. Em sembla que serà possible publicar l'Antologia de poetes seminaristes. [...] Una de les seves frases ha estat: hem d'obrar de cara en fora; ço demostra que vostè podrà treballar a l'obrador del seminari força lliurement, per no dir ben lliurement. [...] El grup literari [...] encara no està constituït; però no tardarà gaires dies.

I un mes després, en una altra carta de Pous a Triadú del 10 de novembre de 1950 (ANC1-667-T-1783):

Estimat mestre: hem fet la primera reunió literària, presidida pel Dr. Cura. Fou acceptada una suggerència d'en Serrallonga, de fer una revista com el *Curial* universitària, que serà titulada *Inter Nos*. Les altres reunions seran sobre els articles que es publicaran a l'*Inter Nos* i sobre els clàssics antics. Tots estem molt animats i amb ganes de treballar.

[...] Un altre front que vàrem tractar fou l'Antologia. El Dr. Cura té por de no vendre-la i que les poesies siguin fluixes. Diu que, si li portem bons versos, la farem.

També ho anuncia Serrallonga a Triadú en una carta del 15 de novembre de 1950 (ANC1-667-T-2144):

I parlem ja del «grup literari» del Seminari. La primera reunió fou el 5 de novembre [...]. Tenim en projecte la fundació d'una revista: *Inter Nos*. Aquí sí que convé un

impuls per part de vostè! Quan vingui li explicarem els detalls. El que més ens anima és la tradició. Sobre nosaltres pesen els murs de Mn. Cinto i tants altres!

Cotrina (c. p.) explica el següent de les revistes del Seminari: «A dintre el Seminari hi havia hagut dues revistes, una es deia *Flama*, que no sé si se'n conserva cap. [...] Era una revista literària que n'hi havia un que se n'encarregava –jo me'n vaig encarregar un parell d'anys– [...] i reunia vuit, deu articles, els que sigui, i els passava a màquina i en fèiem tres, quatre còpies, que ens les passaven allavors mà a mà; i *Inter Nos* també, però no era tan literari: hi havia més coses curioses o divertides, i el sistema era així: unes quantes còpies fetes a màquina. [...] *Flama* va durar cinc o sis anys segur». I referint-se al grup literari: «Fins i tot en Palà ens reunia una vegada de tant en tant als poetes, que deia ell, i llegíem poemes. Ell volia fer una mica de grupet, però això no va tenir cap res; no l'admiràvem».¹⁰ Cotrina també parla d'una certa actitud de suficiència que s'havia instal·lat en el grup en la relació amb els altres seminaristes i els professors. La idea d'expandir-se més enllà de les parets del Seminari quedava, amb les revistes, gairebé anul·lada, i va prendre més força la idea de fer una antologia.¹¹ Pel que sabem, Triadú només va baixar un cop al seminari de Vic i ho va fer acompanyat per Jordi Cots.¹² L'antologia –juntament amb les revistes, que hem d'entendre que entraven dins el mateix projecte reglat, gairebé, del «grup literari»– havia de ser la concatenació del que des del Seminari es veia com una continuació lògica –i controlada– de la tradició literària i de pensament (Verdaguer, el grup de poetes de l'Esbart de Vic, Torras i Bages, Balmes, etc.), i pels seminaristes havia de ser la presentació en societat com a poetes i els havia de situar dins el context de la poesia catalana del moment i al costat dels col·legues barcelonins. Amb tot, Triadú, en una carta a Serrallonga del 15 de novembre de 1950, deia clar què esperava del grup de Vic: «M'agradaria que a l'ombra del Seminari s'iniciés una profunda renovació de la poesia tradicional dels ambients religiosos (no m'atreveixo a dir de la poesia religiosa).»¹³ I en una nota personal posterior Serrallonga es responia la petició de Triadú: «Aquesta distinció entre poesia tradicional capellaneca i poesia religiosa reforçava amb autoritat externa allò que més o menys pensàvem tots els de la colla i que bé o malament ja practicàvem.

10. Mn. Victorià Palà (1911-1992) era aleshores el director espiritual del Seminari de Vic.

11. Encara es va plantejar una altra revista, una mica més tard, que s'havia de dir *Quadern*, de la qual es conserven algunes cobertes, la taula del primer número i alguns continguts al Fons Segimon Serrallonga.

12. Cotrina (c. p.) descriu aquella trobada així: «En Cots ens va venir una vegada i en Toni va portar un pastís, un pastís que no sé on el va fer i hi havia escrit amb mantega un vers d'en Cots que deia “Res no serà que avui no sigui”. I ens el vam menjar. Bé, quan preparàvem l'antologia, això era.»

13. Ramon Cotrina, a l'entrevista que li va fer X. PLANAS («Ramon Cotrina, el traductor i el poeta de Sant Joan de les Abadesses», *Revista de Girona*, núm. 165, juliol-agost 1994, p. 24-29), en parla d'una manera semblant; diu: «Tota la vida recordaré la primera frase que em va dir quan li vaig dir que escrivia poemes: “No s'hi val ni que sigui catalana ni cristiana, si no és bona. La poesia ha de ser bona.” Tenint en compte que llavors tothom que provava d'escriure poesia parlava del porró i la barretina, l'advertència era intel·ligent».

[...]. Volíem escriure des de l'experiència de la vida, sense negar-ne cap, en el meu cas (i en el d'altres, però llavors mateix jo no ho sabia) sense negar la major de totes, que era el conflicte entre l'amor i la vocació religiosa.»¹⁴ I és que durant els anys 40 i 50 la poesia catalana (o, més aviat, la poesia catalana pública), com explica Marrugat, estava dominada per la poesia capellanesca, «aquella que tenia com a objectiu posar en versos tradicionals la ideologia catòlica», i plantejava un sistema literari completament artificial, «en desacord amb la situació literària, social i històrica de l'Europa contemporània –inclosa la Catalunya de preguerra».¹⁵ Aquesta poesia, per bé que mantenia un ús social de la poesia escrita en català, també la buidava de sentit en la mesura que es renunciava implícitament al rigor literari i lingüístic i s'associava cada cop més la poesia en català al pamflet catequètic. D'aquesta manera, les males imitacions del Verdaguer que s'acosta a «beata propaganda» de què els advertirà Riba i noms com Manuel Bertran i Oriola o Miquel Melendres omplien la major part de pàgines de versos del país. Aquesta era, de fet, la mena de poesia que s'esperava de seminaristes com ells –i alhora era la mena de poesia que volien deixar enrere. Serrallonga en parla en una carta a Mercè Subirachs del 27 d'octubre del 1951; diu:

Amb la intuïció d'una mare comenceu a comprendre els meus versos. Són sincers, perquè no crec en un art fingit, artificios. Si ara no són prou cristians quant al tema, sé que ho són quant a la sinceritat; així em preparo per a fer la «verdadera poesia sacerdotal», que no consisteix en flors i violes i mesos de maig, sinó en l'experiència interna de l'*alter Christus*. La poesia sacerdotal autèntica és tràgica quant a l'humà i idíl·lica quant al diví: recordeu la salvatgeria i a la vegada el franciscanisme de Mn. Cinto. (FSS, arxiu «Diet 50-54»)

Aquesta nova poesia sacerdotal d'àmbits eclesiàstics o religiosa (o com es vulgui dir), doncs, no podia deixar de ser una poesia de caràcter ribià, una poesia que, en la realitat material nova que és el poema dins el món, deixa que s'hi recorrin els moviments imaginatius del poeta d'una manera versemblant per part del lector, que, encara que no s'hi senti moralment identificat, els pot entendre com a possibles. Amb Riba com a model –com també era model del poetes joves barcelonins–, troben el camí per sortir

14. FSS, arxiu «Diet 50-54».

15. J. MARRUGAT, «Crisi i supervivència de la poesia moderna a Catalunya. Sobre la reconstrucció del sistema poètic català en la cultura pública de les dècades 1940 i 1950, *Els Marges*, núm. 98, tardor 2012, p. 44-74. Dues bones aproximacions, des de punts de vista ben diferents, a la poesia religiosa d'aquells anys poden ser, per exemple: O. CARDONA, *La Poesia eucarística a Catalunya després de Verdaguer*, Barcelona: Barcino, 1952; o A. MANENT, «Déu i el seu conjur», *Qüestions de Vida Cristiana*, núm. 29, 1965, p. 7-27. Dec el coneixement d'aquest segon article a Enric Blanco. Per a un cas particular com el de Miquel Martí i Pol, i tractant-ne l'etapa de 1946 a 1951, vegeu: J. BERENGUER, «Els poemes de temàtica religiosa», dins *Els inicis poètics de Miquel Martí i Pol (1944-1941)*, PAMSA, 2002, p. 72-82; i «Els poemes religiosos», *ibídem*, p. 176-201.

del repòs intel·lectual a què tendia la poesia del seu entorn, feta de paraules boia i recers de llocs comuns o, com deia Serrallonga, plena de violes i mesos de maig; amb Riba troben la manera de portar aquella tensió i ardència vital que sentien al pla imaginatiu i intel·lectual del poema, aquella primera eina amb la qual matar-se «els mots cansats d'ahir» i crear-se els «fecunds de demà».¹⁶

2. AMB RIBA (I TRIADÚ) DE FONTS

En l'impuls d'aquest gir cap a la renovació, com deia, hi té un paper fonamental l'obra, primer, i la persona, després, de Carles Riba. Alhora, en els seminaristes, Riba hi trobava la puresa i l'energia de la joventut barrejada amb el determini d'unes vocacions poètiques i sacerdotals fermes.¹⁷ Es tractava, al cap i a la fi, d'un camí d'anada i tornada. Com explica Torrents: «De fet, les influències serien mútues, com sempre ho són les amistats autèntiques. [...] El fruit literari d'aquella amistat fou l'antologia *Estudiants de Vic, 1951* i la carta pròleg de Carles Riba que la precedia i que manifestava com el gran poeta havia copsat la vibració d'uns aprenents de poeta tot prevenint-los alhora dels perills de la literatura com a retòrica i de la religió com a sentimentalisme proselitista».¹⁸ Un impacte literari, sí, però sobretot humà. Per la seva banda, Antoni Pous i Segimon Serrallonga escrivien les cartes respectives a Riba després que, de la mà de Triadú, l'anessin a visitar el 28 de setembre de 1950. Pous, en la carta del 17 de novembre de 1950, diu:

Ignorava la vastitud de les nostres lletres, tant en el terreny dels clàssics com dels moderns [...]. Pensava que la poesia eren versos, el gran pecat de molts. Però va venir un dia –ja fa dos anys– que no sé quin sant em va impel·lir a comprar les *Estances*. [...] Des de llavors he estat una flama. [...] La passió del somni m'ha fet blasmar la baixesa del món, i m'ha fet estimar el món. Soc una paradoxa. A voltes, he desitjat la mort, abraçant-me a la vida. [...] Tot això he sentit per les *Estances*, que feien el miracle del meu desvetllament en la joia. Si no m'oblido de mi mateix, és impossible que m'oblidi del dia en què el vaig conèixer.¹⁹

16. C. RIBA, «Carta a Antoni Pous i Argila», dins *Obres completes 3, crítica 2*, Barcelona: Edicions 62, 1986, p. 247.

17. Cf. S. SERRALLONGA, «Riba i la joventut dels anys cinquanta», *Serra d'Or*, núm. 406, octubre 1993, p. 29.

18. R. TORRENTS, «Pròleg». Dins: *Tornem-hi: No ho direm tot*, [s. l.]: [s. d.].

19. S. SERRALLONGA, «Correspondència Carles Riba / Antoni Pous», *Reduccions*, núm. 4, abril 1978, p. 35-53.

Al seu torn, Serrallonga, en la carta del 13 de desembre del mateix any, diu a Riba:

La primera vegada que vaig tenir les *Estances* als dits fou la primera vegada que em vaig inquietar apassionadament i em vaig revoltar contra mi mateix davant d'un món més bell que impenetrable. Car per a mi aquell llibre deixava de ser llibre i poesia i vida si em resignava a abandonar-lo sense deslliurar-lo de la lletra morta, sense retornar-lo a la joia amb què havia estat escrit. [...] / Sols sé que he trobat la poesia que m'omple tot el que hi hagi en mi d'humà i de diví. (FSS, A2.2.18.a, f.9-10)

En la poesia de Riba, cadascun en el seu grau, hi trobaven un model de poesia i de poeta que no podien ni suposar en el context en què es movien normalment. Hi trobaven el rigor lingüístic, poètic, intel·lectual i humà, i és sobretot en les *Estances*, més que no pas en les *Elegies* (obra, tanmateix, de tall més marcadament religiós), on llegeixen un model de dicció poètica i d'estructuració del pensament en el poema que, d'alguna manera, era el que buscaven i que tot just començaven a intuir. Si bé és cert que podien haver llegit Maragall, Sagarra, Costa i Llobera o López-Picó i, evidentment, Verdaguer, l'ombra del qual, com hem vist, encara planava pel Seminari, amb el model de les *Estances* podien arribar a una concreció lírica i, podríem dir, psicològica, més alta (i més fina) per concretar les seves experiències. Els poemes, tot i tenir gairebé sempre un to marcadament religiós (bàsicament perquè és a la vida religiosa, amb totes les contradiccions que això els suposava, que tenien enfocades les vides), havien de poder tractar, per ells, des de l'amor fins a la contemplació de la Natura, des del ser un entre molts fins a la poesia com a tema del poema. El poema havia de ser aquell element de fora d'ells en què, prenent-lo universal, s'hi havien de poder reconèixer moralment. Riba els obre el camí del risc i els fa fer un pas endavant cap a la poesia, diguem-ne, occidental, del moment; «serà la primera abraçada, intensa, en les lletres –en les lletres–, del modernisme i l'església a Catalunya», diu Pous a Riba en una carta del 16 de setembre de 1951.²⁰

La relació cada cop més pròxima amb Riba porta el grup de seminaristes a demanar-li unes paraules de presentació²¹ per a l'antologia que preparaven.²² L'encarregat de fer-ho va ser Segimon Serrallonga. Ho va fer en una carta del 5 de juny de 1951:

20. FARRÉS l'edita parcialment a *Antoni Pous: L'obra*, p. 66.

21. Segons Cotrina («Ramon Cotrina, el traductor»), la idea de demanar el pròleg a Riba també va ser de Triadú.

22. Per una carta de Josep Esteve a Josep Junyent del 05-03-1951 també sabem que s'havia plantejat de demanar un epíleg a López-Picó: «És bella la idea de confiar el pròleg a C. Riba i l'epíleg a López-Picó, però, potser, excessivament pretensiosa. ¿No us sembla que, més que la tímida aparició d'uns poetes novells, escauria a una "edició d'homenatge"? Necessitem, amb tot, una firma de prestigi salvi la nostra insignificança.» (ABEV, Col. Junyent, 165, «Cartes 1947-1960»). S'ha de dir que Esteve, que va viure gairebé tot el procés convalscent a Sant Joan de les Abadesses, és qui en tot moment veu amb més escepticisme, en tots els sentits, l'empresa de l'antologia.

Avui, abusant potser de la seva condescendència, li suplico, en nom dels meus companys, tingui en bé l'acollir la nostra comanda. El Sr. Triadú l'haurà assabentat del nostre projecte d'imminent realització. Hem fet un recull de poesies, com una mena d'antologia del Seminari. Les circumstàncies del nostre ambient ens han portat al desig d'un pròleg de vostè. Això ens deslliuraria de la por de sortir sols, emparats amb el prestigi de la seva personalitat.

Ultrapassem potser el límit de la confiança; la fe, però, ens hi empeny, i el saber el seu aprecí a la juvenesa, dues coses que si no justifiquen, atenuen, almenys, la nostra gosadia. (ANC1-26-T-1823)

Al pròleg, aquella «Carta a Antoni Pous i Argila»,²³ que va arribar gairebé quatre mesos més tard,²⁴ i que representa un dels textos sobre poètica més importants dels que va escriure aquells anys, Riba advertia a Pous, i amb ell als seus companys, que no confonguessin «verb amb Verb»²⁵ perquè «allà on es perd l'home, la poesia certament es perd, ni que el sacerdot no s'hi perdés; que em temo que sí». Ni l'altura dels temes del sacerdot salva el poema de perdre's per les paraules si aquestes van buides d'aquella altra cosa que és més que la sola capacitat imitativa que proporciona la llengua en el seu ús social, i això, en poesia, voldria dir que el poema va a parar al lloc comú o a la vaguetat i inconcretesa moral, per exemple. Al seu torn, fa que en el poema no hi vagi a parar res del poeta, que el poeta –la vida del poeta– no jugui res dins el poema.

Per evitar la confusió de «verb amb Verb», de paraula apresada amb paraula que fa, Riba ja havia dit a Pous (i, de fet, a tot el grup): «Visqui i treballi; vull dir, visqui com si l'art i el mester poètic no existissin, treballi com si l'esforç ho pogués tot».²⁶ La feina

23. C. RIBA, «Carta a Antoni Pous». Seguint el model epistolar que es va acabar establint, segons el qual les cartes de Riba eren dirigides, indirectament, a tot el grup, i les de cada membre del grup, eren, indirectament, en nom de tots, Riba envia aquesta carta pròleg, en principi dirigida a Antoni Pous, a Josep Junyent. (Veg. *infra*.)

24. Pous li ho torna a demanar en la carta del 16-09-1951, citada més amunt; diu: «Després de les confidències en fórmules perfectes que ens han sovintejat els seus llibres, ens abelliria que el seu nom il·lumini el nostre en aquesta primera publicació, plena de fe en la poesia i en la pàtria. Reconeixem la nostra gosadia en demanar-li unes paraules inicials pel llibre, però si la nostra projecció, impúdica, no ens traeix esdevinent un avort, serà la primera abraçada, intensa, en les lletres –en les lletres–, del modernisme i l'església a Catalunya. // Persistents, després de l'esfondrada, amb la dolorosa coneixença, només, d'una pàtria esclava, recollim el gest de Verdguer i Torras i Bages, per això és significatiu, també. // Quan li durem els originals, el llibreter ho editarà tot seguit. Creiem que serà a començaments de curs.» (ANC1-26-T-1683); SERRALLONGA a «Correspondència Carles Riba» no l'edita; FARRÉS, l'edita parcialment a *Antoni Pous: L'obra*, p. 66. De fet, segons llegim en diverses cartes de l'època tant de Pous com de Serrallonga a Triadú, la publicació estava prevista per a finals de curs; i de fet, en la carta que Junyent envia a Riba en què li tornava a demanar el pròleg, diu: «I això [no tenir encara el pròleg] no deixa d'ésser-nos una dificultat ja que passem de l'any 51, en què estava concebuda la col·lecció, al 52». (ANC1-26-T-1460). Reobrir la col·lecció representava tornar a demanar el permís de publicació de l'antologia als superiors del Seminari i al palau episcopal.

25. En una carta de Pous a Riba del 03-11-1957 [segons data Serrallonga], Pous, parlant d'*Esbós de tres oratoris*, reprèn aquest punt i diu: «Puc dir que no havia encara ensopegat una poesia religiosa, d'enlloc, que proporcionés germinalment la veritat verbal (naturalesa i gràcia en el Verb) com vostè la proporciona, amb una mena de brusquedat paulina, sense aproximacions ni impotències beates». SERRALLONGA, «Correspondència Carles Riba».

26. SERRALLONGA, «Correspondència Carles Riba».

del poeta és, primerament, viure; i després de la vida ve el poema, que ha de servir com a marca de vida cap enfora del poeta, senyal moral del poeta al món, i perquè això es doni, perquè el poema respongui a aquest gest cap enfora del poeta, el poeta ha de treballar per fer d'allò comú (la llengua, la tradició) alguna cosa també seva que l'ajudi a parlar. És allò dels «Folls actes meus que m'heu fet, / canilla ardent, us passo el magne plet» del sonet XXIII de *Salvatge cor*, o, de molt abans, el «Fons sense temps dels anys, versos inerts, mirall / on inclino un silenci que fou gest» del segon llibre d'*Estances*. Cada poema, cada gest, és l'últim, és aquella marca en el món per la qual ets enfora de tu mateix i per la qual se't coneixerà –i et podràs conèixer en el que vas ser i, per tant, en el que ets. El desplaçament cap al sentit nou de la paraula dins el poema s'ha d'omplir amb la vida, diria Riba (i dirien gairebé tots els integrants de l'antologia), i el poema valdrà la pena en la mesura que la vida valdrà la pena, però amb la vida sempre una passa més endavant, fent-ne dependre el poema –que, de fet, no deixa de ser també vida. Però, cal repetir-ho, per al poema no n'hi haurà prou amb la vida, cal el treball, i això és llengua i és literatura, saber-se conèixer en allò de la llengua i de l'obra dels altres, que no deixa de ser allò que ja és comú, independent de l'autor un cop se'n desprèn com a obra acabada, com a gest, com a objecte que queda. En el cas dels seminaristes, el poema ha de ser fruit de la seva condició de seminaristes, és a dir, amb tot el joc de relacions amb Déu i la religió, però, finalment, ha de ser fruit de la seva condició de persones en la mesura que és com a persones que parlaran a les altres persones. Serralonga, en una entrevista de 1982, en parla d'una manera semblant:

Nosaltres estudiàvem per capellà perquè volíem i perquè hi creïem. D'aquí ve que la nostra poesia religiosa no fos capellanesca, perquè com que ens plantejàvem aquests problemes que no podíem dir (si fèiem algun poema amorós ens els ensenyàvem entre nosaltres i prou), la poesia religiosa capellanesca ja no ens anava i llavors ve una espiritualització prou fonda perquè puguem entendre certa poesia mística. És a dir, no et quedes amb la poesia religiosa oficial, ni amb la religiosa oficial, ni amb la patriòtica oficial.²⁷

Joan Triadú també apuntava en la mateixa direcció quan, en una conferència organitzada per la Fundació Joan Maragall titulada «Literatura catalana i expressió religiosa al s. XX»,²⁸ parlant del grup deia:

En la seva poesia havien tornat als orígens de la transcendència. La seva expressió religiosa feia una petició intensa i insistent de la salvació de la poesia. Si Maragall

27. M. BERNAL *et al.*, «Amb el cap i el cor», *Clot: Revista de literatura* (2a època), núm. 1, febrer 1982, p. 20-28.

28. La conferència es va publicar a *Revista de Catalunya*, núm. 225, febrer 2007, p. 76-91.

havia aportat Novalis, Riba els deixà Hölderlin a les mans, tremoloses d'emoció i llum. Per totes vies arribà la formació germànica. Foren de Tubinga i de Lovaina més que de Roma, i més grecs que llatins. És un pas que havia de fer l'expressió religiosa, entesa en un sentit espiritualment i culturalment ampli i generós, de la poesia catalana.

Amb Riba no només se'ls obren les possibilitats per a l'expressió del vers en català, sinó que, amb les seves traduccions d'Èsquil (que també influí profundament en Serrallonga), Homer i, sobretot, Hölderlin, aniran trobant una sèrie de models poètics, que, fins feia ben poc, simplement desconeixien.²⁹

3. HÖLDERLIN (I KIERKEGAARD, ENTRE D'ALTRES)

Hölderlin, malgrat la divergència natural de referents que hi pogués haver entre estudiants de Vic, és segurament un dels models que en aquell moment més va impactar al grup en conjunt. De fet, segons la carta de Josep Esteve a Josep Junyent del 5 d'abril de 1951, s'havia parlat que l'antologia anés precedida d'una citació seva.³⁰ I si mirem els poemes de l'antologia, veiem que és present, directament, en l'epígraf de dos poemes de Riubrogent («Proemi» i «Quan era primavera»), en dos poemes de Serrallonga («M'ha criat l'harmonia», que, com hem vist, per al títol agafa un tros d'un vers de Hölderlin, i el poema que es diu, directament, «Hölderlin»), i, com a mínim, en dos poemes de Pous («Al somni», en què, a part del to general, fa aparèixer la figura dels «celestes», expressió manllevada del poeta alemany, i el poema «A casa nostra, avui», que parteix del poema hölderlinià «Meitat de la vida»). També s'hi pot resseguir la marca en els poemes de Josep Junyent i Josep Grau, sobretot.³¹ «Qui de nosaltres no se sabia de memòria poemes sencers de Hölderlin en la versió ribiana? I qui, en un moment o altre, no provaria més tard de traduir Hölderlin?», diu Serrallonga en una nota al text «Tres apunts a Hölderlin».³² Amb

29. Com apunta Marrugat («Crisi i supervivència»), l'opció estètica per sortir del marc de la poesia capellaneca i portar la poesia de caràcter religiós que presenta *Estudiants de Vic, 1951* és paral·lela al que, pel seu cantó proposa Blai Bonet, que acosta la qüestió de Déu a una carnalitat gairebé barroca, o a la de Jordi Sarsanedas, de caràcter més social.

30. «Els versos de Hölderlin que ja havíem comentat, serien un bell encapçalament al nostre aplec» (ABEV, Col. Junyent, 165 «Cartes 1947-1960»).

31. Només cal llegir versos de Grau com «Creixia en la puixança de la saba / fortament creadora i, en la pau, / fins creia que era meu tot el cel blau / i el món que tantes vides em voltava // i del sol reial jo era la llum, / i creia ser subtil com el perfum / de les flors que caminen la ribera», al costat del poema «Quant del sarment...» de Hölderlin (passat per la mà Riba), per exemple. Per a la influència de Hölderlin al grup, cf. R. TORRENTS, «Vam partir tots cinc», p. 211-220.

32. S. SERRALLONGA, «Tres apunts a Hölderlin», dins A. PONS; S. ŠKRAVEC (cur.), *Carrers de Frontera: Passatges de cultura catalana i alemanya*, vol. 1, Barcelona: Institut Ramon Llull, 2007, p. 368-373. L'incís entre claudàtors és de Serrallonga.

tot, el poeta alemany va tenir, malgrat la presència, una lectura i un ús desiguals per part dels membres de l'antologia. En el cas de Riubrogent, i a criteri de Riba, citat per Serrallonga en els tres apunts que s'acaben d'esmentar, «Hölderlin el fa davallar [noti's el verb; no *pujar*, sinó *davallar*] en intensitat; n'agafa el que és bonic; no l'exalta». Llegim, per exemple, «Quan era primavera» de Riubrogent:

*On colliré, quan sigui hivern,
les flors per a teixir corones als cels.*

HÖLDERLIN

Quan era primavera
rondava pels jardins,
em deien de l'amor la cançó vera,
les roses cor endins.

Ara l'hivern em punxa i em demana
que aixequi els ulls amunt;
en terra no hi ha flors ni hi ha poncelles,
prò al cel canten tan pures les estrelles...

No serà sempre hivern?

El poema, que ens podria fer venir al cap allò de «la llum del dia és per mirar la terra; / la de la nit per contemplar lo cel»,³³ sembla que sota l'etiqueta de Hölderlin s'hi posi un poema verdaguerívol, cosa que en ella mateixa no és negativa, però denota un ús de Hölderlin que té més a veure amb certa moda (les modes petites que hi pugessin haver entre un grup de set seminaristes), i, per tant, amb les servituds de què parla Riba en la carta pròleg a l'antologia, que no pas amb una comprensió fonda o una assumpció de la proposta hölderliniana –o, més aviat, de la proposta de poètica que eren les versions que en va fer Riba. Però més enllà de les referències superficials, en alguns casos, el model de Hölderlin va entrar violentament i decisiva en la manera de veure la creació poètica d'alguns membres del grup. Serrallonga explica l'experiència i la torbació que els va causar la lectura de les *Versions de Hölderlin* de Riba:

Les *Versions de Hölderlin* de Riba van arribar llavors, com un foc. De l'edició impresa clandestinament a Barcelona el 1944 i datada a Buenos Aires el 1943, cente-

33. Són versos del poema «Cap al tard», d'*Al Cel*. Són també altres coses, com la dicció i alguna parella de rimes, per exemple, que també fan venir al cap cert aire de Verdaguer.

nari de la mort de Hölderlin, un exemplar dels 125 estampats ens arribà a les mans prestat per Triadú. Ens el vam copiar a mà i a màquina. El vam llegir i entrellegir: en vam viure, durant anys. No solament hi llegíem Riba i Hölderlin plegats, sinó que Hölderlin pujava per damunt de Kierkegaard i de tot el que pogué estimar-nos en el camp de l'existencialisme. Hölderlin era la genuïtat més humil abrandada per la vida més intensament viscuda: el miracle poètic era, per a nosaltres, que lligava les dues realitats primordials, l'esperit i la natura, amb la pàtria a dins.³⁴

Les dues realitats primordials que assenyala Serrallonga són, de fet (i «amb la pàtria a dins»), els dos eixos sobre els quals construirà gran part de la seva poètica d'aleshores i que, amb matisos, ja no l'abandonaran mai. Mirem, primer, l'exemple de Pous, però.

A CASA NOSTRA, AVUI

Deixeu-me violar les cabelleres
del silenci que clouen els somriures
de l'espera: –Floreix, avui, la sang
en un nadal d'ardències; s'allunya
l'ocell de la tenebra; i les fronteres
cruixen incendiades de banderes.

En aquest cas, el poema, parteix, sobretot de la segona estrofa de la versió ribiana de «Meitat de la vida»:

Ai de mi, ¿d'on trauré
quan sigui hivern, les flors, i d'on
l'esclat del sol
i l'ombra de la terra?
Els murs s'estan
callats i freds, en el vent
cruixen les banderes.

Pous sembla que formuli el seu poema a partir de la pregunta de Hölderlin, que acaba dient alguna cosa com: «D'on trauré alguna cosa que em signifiqui vida i calma quan tot em signifiqui mort –o defalliment?». La resposta és, simplement: «De l'acció; i de la força de l'acció», començant pel trencament de l'espera, estat natural del contem-

34. S. SERRALLONGA, Segimon, «Tres apunts».

platiu, però també del passiu vital. El poema i l'acció, com veïem més amunt amb Riba, són actes de materialització i concreció de vida passada llançats cap a la vida futura, coses noves en el món que tothom ja pot considerar perquè passen al terreny del que és comú. En un text de Pous anomenat «Quelcom de poesia», llegim: «Solament és poesia aquella que neix de la necessitat, de l'instint espiritual, que portem barrejat a la *sang* i és molt més profund que l'intel·lecte».³⁵ La sang, presentíssima en els poemes, cartes i textos de Pous d'aquesta època, és vida i vivor, i en la mesura que floreix, propiciada per un nadal ardent, el naixement d'alguna cosa que trenca amb tot l'anterior, és vida nova, la vida de gent com Pous o qualsevol dels poetes joves de Vic o Barcelona; i és per causa d'aquesta florida que la tenebra, que és el que suposem que hi havia abans, i, per tant, tot el que era el franquisme i el nacionalcatolicisme (i les conseqüències vitals, individuals i col·lectives, i culturals), s'allunya per donar pas a la vida nova. La darrera imatge, que és la que depèn directament del poema de Hölderlin, crec que s'ha de llegir en la mesura que la frontera és símbol d'alliberament (per això hauríem de recórrer als textos polítics de Pous jove, però podem reportar un vers bastant posterior de Serrallonga que va pel mateix camí, del poema «Localisme», que diu: «La llibertat té llocs, o no ho sabies?»).³⁶ «Els murs s'estan / callats i freds», deia Hölderlin, i ara es fan evidents, són la frontera que cruix (com les banderes que cruixien al vent), i cruix incendiada de banderes, incendiades com allò que neix i floreix de nou, això és, de certa cosa que és essencial dels pobles, de la gent i de vida en el sentit més positiu: «D'aquí fins aquí puc ser plenament jo: aquest és el meu terror, aquesta és la meva cambra, aquest és el meu cos –aquests, i no els que em diuen.» Llegim una cosa molt semblant en uns versos que Pous envia a Triadú i que serien un primer plantejament, molt més transparent en el seu sentit, d'«A casa nostra, avui»; diu: «Des del primer moment els meus versos foren partidaris de l'“isme” patri. [Després de fer unes primeres temptatives en castellà] vaig obrir els ulls i els braços a la nostra parla, despenjant la lira del mur sagrat de la pàtria, i dic: No ho dubtem dies vindran de joia / en què el món renadiu d'un nou esclat / enrunant tota l'actual tramoia / farà florir la santa llibertat».

Pous, d'alguna manera, devia veure aquests petits gestos de vida plena –entre els quals l'antologia només n'era un– com els senyals d'existència d'alguna cosa que en el seu ideal era Catalunya. Així ho feia saber a Riba en una carta del 2 de novembre de 1951, on li diu: «Estimat senyor: després de tot, el nostre intent ha estat una experiència més; els companys es varen conformar més o menys, però ha estat per a mi impossible; era una ocasió eminentment patriòtica i significativa, no pel voler, però sí pel signe.» I en una carta a Triadú, s'expressava en termes semblants: «Aquesta antologia com-

35. R. FARRÉS, *Antoni Pous: Poeta i traductor* [Tesi doctoral defensada a la Universitat Autònoma de Barcelona el 5 de febrer de 2002], p. 150.

36. Cf. FARRÉS, *Antoni Pous: L'obra*, p. 325-326; i FARRÉS, *Antoni Pous: Poeta*, p. 139-166.

prèn, tot i la seva [banalitat] dos sentits sobretot: el primer i quasi els enclou ambdós és el catalanisme; el segon i quasi inútil, la nostra coneixença». (ANC1-667-T-1783) La pàtria (i segurament és en els textos de Pous on s'hi palpa de manera més evident) anava a dins de cada poema, dins de cada acció conscient.

A *Estudiants de Vic, 1951* el tema religiós és, necessàriament, com deia, el que té més presència. Vegem, per exemple, «Pentecosta», «Quan contemplo les estrelles...» o «Dóna'm, estel...», de Riubrogent; «Era un núvol d'àngels...?» o «Epifania», de Josep Esteve; «Represa», «Orfe de béns...» o «Petita elegia», de Serrallonga; «Al somni», «A la Puríssima» o «El pa», de Pous; o «Ombra», de Cotrina; tots són poemes de tema netament religiós, per bé que, en molts dels altres, aquesta qüestió hi corri per sota. Però segurament és Josep Junyent qui porta més enllà els temes més explícitament religiosos i qui més hi insisteix. Llegim, per exemple, «Presència de Déu»:

Com un xiprer a contraclaror
davant la posta immensa,
s'allargassa el meu viure
present a Déu
com una flama
plena d'ocells silenciosos.

Ja cantaran
els ocells lluitadors
quan les branques reprenguin
la dansa a tots els vents
i les aigües plorin
pels fondals de les obagues tristes.³⁷

A partir de la figura del xiprer (com ja se sap: símbol de dol, però també de benvinguda, durabilitat i element d'intersecció entre el cel i la terra), el poema sembla que digui: «Ara que Déu m'és presentíssim, però es pon, que només es mig veu i només s'intueix, no només soc aquest que es veu ara, sinó que darrere meu –per dins meu– tot jo m'expandeixo i creixo –per l'Amor d'Ell, per la seva força més alta– i en mi tot és calma –els ocells silenciosos– i no em cal fer res perquè sé que la fosca d'aquesta ombra, que és molt gran perquè Déu se'm fa molt present, és, evidentment i necessàriament, bona. Serà després, perquè hi haurà un canvi –que no sabem quin és–, que els ocells es faran

37. Cf. J. AUMATELL, «Aproximació a la poesia de Josep Junyent i Rafart», *Ausa*, núm. 142, 1999, p. 268-296. El poema servirà a Junyent de «Proemi», amb dues versions, del llibre «Com un xiprer a contraclaror», dins *Obra lírica*, Barcelona: Columna, 1995.

presentes i potser cantaran enyorant el temps d'abans, però potser ho faran perquè hi haurà en mi un indici del temps d'abans, també, un recomençament». D'altra banda, podem entendre aquest temps d'abans com aquell moment que hem de mirar de buscar; més que no pas esperar-lo, s'ha de buscar i reconstruir. Rebre Déu, sí, però també anar-lo buscar. En aquest aspecte, i en alguns altres, com en la noció de l'esqueixament interior que ve de la vida i la fe, Junyent segurament traeix la influència de Kierkegaard, qui, per via d'*Entre la vida i els llibres*, de Joan Estelrich, també va causar una gran impressió en molts dels seminaristes, en els quals la mera fe per doctrina començava a trontollar. Hem de suposar, però, que l'empremta de Hölderlin, pel simple fet de ser poeta i venir lligat a la figura de Riba, tenia tots els números de ser una influència directa, mentre que Kierkegaard estava destinat a ser una influència de fons –però igualment duradora. Tot i que cada membre del grup s'hi va trobar més o menys representat, en el filòsof danès, pel que fa a Junyent, en part perquè el compromís religiós –com a institució i com a forma de vida– va ser molt més acusat i durador que en alguns dels seus companys, segurament va crear una empremta més profunda. En una carta a Triadú del 12 de març de 1951, per exemple, diu:

Sobretot l'estudi de l'Estelrich «Sören Kierkegaard» de *Entre la vida i els llibres* va ésser un [tret] que em va despertar de sobre. [...] Després Hölderlin, Nietzsche (*Així parlà Zaratrusta*, fragments trad. Maragall), els grecs, Mallarmé, i a Catalunya Riba i López-Picó m'han commogut fortament en diferents emocions. (ANC1-667-T-1212)

Riba –amb Hölderlin, Kierkegaard, Nietzsche, Mallarmé i tants altres– va ser el trampolí poètic, però sobretot vital, que els va llançar a l'aventura pròpia, «perquè mestre és aquell que ens allibera, tornant-nos a la realitat de nosaltres mateixos i de les coses».³⁸

II

UNA ANTOLOGIA FALLIDA I LES DUES CARTES DE RIBA

Com és sabut, l'antologia no va acabar publicant-se per les vies convencionals i ho va fer en forma d'edició ciclostilada, molt probablement a causa de la presència de Riba i per la falta de poemes en castellà.³⁹ Dues coses (i, segurament, la segona amplificada per la primera) que feien que els superiors del Seminari patissin de ser titllats de catalanistes. Ho explica Serrallonga en una nota de diari posada sota el 2 d'octubre del 51, però evidentment posterior:

38. RIBA, «Carta a Antoni Pous», p. 247.

39. Cf. FARRÉS, «El recull *Estudiants de Vic*», p. 68-69.

2 d'octubre 1951. Riba acaba el pròleg a *Estudiants de Vic, 1951* i l'envia al cap de poc, en forma de carta perquè té presa la decisió de no fer pròlegs pròpiament dits i l'adreça a en Toni perquè hi endevina l'ànima del grup. [...] El Dr. Font el troba excessivament crític (que és el que ens plau a nosaltres). El Dr. Cura fa aigües (per raons polítiques, sembla). El Dr. Riera ens defensa. El Dr. Villegas, rector del Seminari, m'atura al peu del *Sancta Sanctorum* i em diu que el pròleg de Riba ni pensar-hi, que està massa marcat. La solució seria que hi afegim poemes en castellà. No en fem. Doncs feu-ne. [...] Negativa de tot el grup. Raó d'ell: Vosaltres no sabeu com està el món, acusaran el Seminari de Vic de catalanista, els exiliats ho aprofitaran per fer rebombori polític. De manera que les raons literàries que adduïen al principi n'amagaven de més crues. En Francesc Sala, llibreter i editor de Vic, queda automàticament a la banda dels superiors. El 19 d'octubre Riba ens escriu que ja ho pressentia i que no hi ha motius per a desolar-se, i ens assegura que no serà pas ell qui mai deserti de nosaltres. Descartada l'única possibilitat que teníem, en Toni i en Grau, amb diners que en Junyent ha aconseguit de son pare, compren paper i tinta, aconsegueixen una ciclostil i, a les golfes de can Pous, tiren una seixantena d'exemplars. Confegim una llista d'adreces amb informacions nostres, d'en Joan Triadú, Albert Manent, Molas, Comas, i enviem. Indignació al Seminari: ens hem revoltat, diuen. [...] Distribució gener 1952. No dubto gens que el ressò que produeix, modest però de signe alt, és degut més a la presència de Riba que a la nostra, tot i que el tipus de poesia que produïm és una novetat indiscutible en el camp «eclesiàstic». (FSS, arxiu «Diet 50-57»)

NOTA A LES CARTES

El conjunt de dues cartes (o d'una carta i una nota) que copio a continuació es conserva a l'Arxiu-Biblioteca Episcopal de Vic (Col·lecció Junyent, 165 «Cartes 1947-1960»). Les vaig trobar mentre remenava els papers de Josep Junyent; hi buscava alguna carta o text o apunt que m'ajudés a entendre millor el funcionament d'aquell «grup d'estudiants» i, si es pot dir així, el seu projecte poètic. La troballa, del tot fortuïta, de fet, em va agafar amb aquest text mig embastat, però no m'ha semblat oportú separar-les d'una lectura –interessada, com totes– d'alguns aspectes d'*Estudiants de Vic, 1951*; per això les copio com a part de la mateixa cosa.

Es tracta de les primeres cartes que sabem que Riba va enviar a Junyent;⁴⁰ tot i això, ja mostren una certa familiaritat, deguda, segurament, a dos factors. El primer: el fet

40. Carles-Jordi Guardiola menciona que la primera carta és la del 19-09-1951, que respon a una carta en què Junyent explica a Riba la negativa dels superiors del Seminari de Vic a publicar l'antologia després de llegir la carta pròleg que Riba els va enviar. Quan a Guardiola li van facilitar el plec de Riba a Junyent, aquesta carta devia quedar traspaperada enmig d'altres cartes de l'època, que fan un gruix considerable. Coses que passen.

que tant les cartes d'un com dels altres sempre implicaven el grup, com es pot llegir en gran part de la correspondència d'aquesta època entre Riba i els estudiants de capellà, i era normal que les de Riba circuessin de mà en mà, és a dir, com a mínim, entre els set integrants de l'antologia –encara que la correspondència es limita, que se sàpiga, a Pous, Serrallonga i Junyent. El segon factor, que també explica per què hi ha tanta desproporció entre el nombre de cartes enviades pels joves i el de les enviades per Riba,⁴¹ l'indica Serrallonga en la nota a la seva edició de la «Correspondència Carles Riba / Antoni Pous»; diu: «Sovint les cartes d'ells a ell partien en vigílies de vacances i es resolien després en conversa a casa mateix de Riba».⁴² (Cal tenir en compte que els seminaristes no es podien moure del Seminari si no era en aquests períodes de vacances i que mentre eren al Seminari tenien la correspondència vigilada.) Si les primeres cartes de Pous i Serrallonga a Riba són la resposta a la primera visita que li van fer, i per tant el dia que el van conèixer, el 28 de setembre de 1950, i denoten un grau d'impressió altíssim, seria fàcil de suposar que la primera carta de Junyent a Riba fos, doncs, un cop la relació ja feia temps que existia i per això es mou en termes de respecte humà i esperit burocràtic, quasi.

La primera de les dues cartes que es presenten, a part de tenir la gràcia implícita de ser un text més o menys extens i desconegut de Carles Riba, ens diu diverses coses –o ens les especifica més– sobre la relació entre Riba i els estudiants i sobre algunes de les contingències que aquella «antologia fallida» va passar. Com també és sabut, la presència de Riba en l'antologia, més enllà de ser-ne el prologuista, va ser bastant activa. A part de la força mentora que va exercir sobre els components, a partir de la relació epistolar prèvia i les reunions que hi havia a casa dels Riba-Arderiu, en què es tractaven qüestions que anaven des de la poètica, la teologia o la literatura fins a la figura social de l'escriptor o la política, la relació també servia als aprenents de poeta per rebre comentaris de llengua i mester poètic de poemes concrets –també, se suposa, sobre els que havien d'aparèixer a l'antologia. De fet, al FSS, es conserva un patracol amb els poemes de l'antologia i correccions a mà de Riba, sempre a llapis, i Triadú, a vegades a llapis i a vegades a tinta. Les correccions de Riba van des de correccions ortogràfiques fins a correccions d'estil que a vegades varien i afinen el sentit del poema. Per exemple al poema de Josep Esteve «Ametller florit», proposa canviar el «reses silentment» original pel «dius calladament» final. Pel que fa a les correccions de Triadú (no sempre tan encertades pel que fa a l'estil), a part de tocar qüestions de llengua, estil –no sempre reeixides– o mètrica, arriben a proposar canvis tocants al sentit religiós

41. En són cinc de Riba per disset de Pous; quatre de Riba per set de Serrallonga; i vuit (si comptem per dues les que copio més avall) de Riba per quinze de Junyent. Aprofito per apuntar que al FSS (A2.2.18.a, f. 5-6) també hi ha una targeta de visita (amb el sobret corresponent) que Riba va enviar a Serrallonga i que potser caldria sumar a les altres quatre, que diu, simplement: «Felicitats / CARLES RIBA / i els seus». Serrallonga la data el 6 o 8 de gener del 1957.

42. És molt probable que Junyent hagués conegut Riba a les festes poètiques de Cantonigròs.

del poema, com al poema de Serrallonga «M'ha criat l'harmonia», on allà on deia «i la saba dels déus puja a la terra» hi posa «i la saba de Déu puja a la terra». Les correccions proposades, com és de suposar, sempre són acceptades religiosament.⁴³

La carta també explica els motius que van portar Riba a decantar-se per una carta pròleg i per Pous com a destinatari: «He escrit aquest pròleg en forma de carta destinada a tots Vs. col·lectivament, però a nom d'en Pous. Ell, potser perquè és, de tots, el qui he tractat més. En una conferència, en una lliçó, en un discurs, un de vegades pot seguir perquè fixa els ulls en una persona del públic i parla com si fos adreçant-se a ella en la intimitat. Aquesta forma de lletra se m'ha imposat des del primer dia, potser per una comoditat de to que comporta». Com hem vist, Serrallonga ho atribuïa al fet que «té presa la decisió de no fer pròlegs pròpiament dits i l'endreaça a en Toni perquè hi endevina l'ànima del grup».

Quan hi ha alguna paraula que no sé si llegeixo bé –com he fet en algun cas en les cartes citades abans–, la poso entre claudàtors. Pel que fa a la resta, no he tocat res de la puntuació i he corregit només algun accent que hi faltava.⁴⁴

La primera carta és escrita en paper imprès amb «Editorial Alpha S. A. / Via Layetana 30-7º 3º / Teléfono 15649 / Fundació Bernat Metge / Fundació Bíblica Catalana / Monumenta Cataloniae / Barcelona,»; la segona, en un tros de full completament blanc. Les dues cartes són enviades en un mateix sobre de l'editorial Alpha amb destinatari «Sr. Josep Junyent / Plaza Mayor / VICH».

43. Esteve, per exemple, en parla en una carta a Junyent del 15-10-1951 (ABEV, Col. Junyent, 165 «Cartes 1947-1960»): «No em cal dir que estic totalment d'acord amb les rectificacions que fa en C. Riba als meus poemes». Pel que fa als poemes que va reenviar Riba, per unes notes de Serrallonga (FSS, A2.2.18.b) sabem que va fer una tria prèvia dels versos de l'antologia per comentar-los a la carta pròleg («les he triades [unes quantes frases dels poemes]; però sento que m'he d'estar de citar-les, per pudor mateix de vostès», els diu a la carta pròleg). La tria, però, segons indica la nota, no sempre corresponia amb els poemes de l'antologia; així, cita versos de Cotrina que no hi van acabar sent i no cita cap vers de Grau, segurament –diu Torrents– perquè no li van arribar.

44. Agraïcio a Francesc Codina que m'ajudes a resoldre alguns dubtes de lectura que vaig tenir.

a.

BARCELONA, 2 d'octubre de 1951

Sr. Josep Junyent

Vich

Benvolgut amic:

Quan m'ha arribat, aquest migdia, la seva lletra,⁴⁵ el pròleg que els devia era a mig fer; ara ja està acabat.⁴⁶ Excusin-me que hagi trigat tant em costa de posar-me a escriure, davant del paper en blanc trobo sempre un pretext per ajornar-ho encara; llavors, quan el treball interior és fet, tot va ja per fora, bé o malament.

Deixin-me el matí de demà per a revisar-ho i copiar-ho a màquina. A la tarda ho enviaré *per recader*, a l'adreça de V.,⁴⁷ un paquet amb els textos de l'antologia, el número d'Estría⁴⁸ que em reclama i uns versos que en Pous no sé si em va deixar o em va donar a Can Toni Gros; si és allò primer, no els hi voldria retenir més.

He escrit aquest pròleg en forma de carta destinada a tots Vs. col·lectivament, però a nom d'en Pous. Ell, potser perquè és, de tots, el qui he tractat més. En una conferència, en una lliçó, en un discurs, un de vegades pot seguir perquè fixa els ulls en una persona del públic i parla com si fos adreçant-se a ella en la intimitat. Aquesta forma de lletra se m'ha imposat des del primer dia, potser per una comoditat de to que comporta.

Li avanço la tramesa del pròleg, per calmar la justa impaciència de Vs. i, sobretot, perquè puguin comprometre tot d'una l'impressor. Conec la gent d'aquest ofici.

No posaria el poema que m'adjunta dins el recull.⁴⁹ No perquè el cregui inferior o

45. Es tracta de la primera carta conservada entre Junyent i Riba, amb data del 30-09-1951 (ANC1-26-T-1460). Junyent escriu per tornar-li a demanar el pròleg per a *Estudiants de Vic, 1951*; diu: «Em sap greu tornar a amoïnar-lo per la mateixa qüestió, però voldria exposar-li dugues coses: en primer lloc l'editor em diu que si no ens donem pressa, una vegada començar l'octubre, les imprentes es carreguen de feina i no ens serà possible imprimir-ho fins potser a finals d'hivern. [...] Vostè vegi, però, les seves ocupacions que li permeten i, si encara no ho té fet, ens esperarem; igualment agraiïts.» La petició formal del pròleg ja l'havia fet Segimon Serrallonga per carta el 05-06-1951 i Pous li ho havia demanat un altre cop, per carta, el 16-09-1951.

46. Es tracta, evidentment, de la «Carta a Antoni Pous i Argila», publicada a *...més els poemes* (Barcelona: Joaquim Horta editor, 1957) i que havia de fer de pròleg d'*Estudiants de Vic, 1951*.

47. Junyent, segurament per por que al Seminari de Vic obrissin la carta, deia en la carta mencionada més amunt: «Si m'ho vol trametre directament, la meua adreça és: Plaça Major, 26 – Vich. Si ho envia per conducte d'en Triadú [...]». En una carta a Triadú del 24-06-1951 (ANC1-667-T-1212) ja havia dit: «Si el Sr. Riba li entrega el pròleg a V., pot remetre-me'l a mi que ja hi vàrem quedar ja que des de Vich va més bé de passar les notícies als de la "diàspora". Si el Sr. Riba vol enviar-me'l directament, pot donar-li la meua adreça».

48. *Estría: Cuadernos de Poesía que Edita el Colegio Español de Roma*, Roma: Pontificio Colegio Español. Entre 1951 i 1957 se'n van editar vuit números. El primer número és de l'abril del 1951.

49. Junyent li havia demanat: «Li estimaria molt que m'indiqués si la creu millor [la poesia que li he enviat] que alguna altra de les escollides en el recull, per a poder canviar-la. Si la creu inferior, o inconvenient

[detonant], sinó simplement perquè el recull és clos i cal mirar endavant –cap a altres publicacions.

Suposo que deu veure en Pous. ¿Li voldrà comminar aquesta carta? En certa manera també contesto a la que ell em va escriure, recordant-me el que els havia promès.⁵⁰ Això no vol dir que em declari exempt de dir-li uns mots personalment; però tinc molta feina endarrerida i segurament trigaré uns dies.

Cregui, V. i els seus companys, en la meva bona voluntat d'ésser-los útil i en el meu afecte.

Seu

C. Riba

P.S. Li agrairé que així que haurà rebut el paquet,⁵¹ m'ho avisi, per tranquil·litat meva.

el canviar-la, i té la bondat d'indicar-m'ho, ho deixaré córrer». El poema és «Oh seny, entre la ment i el sentir», i no va ser inclòs ni al recull que conforma la part de Junyent a *Estudiants de Vic, 1951* ni a cap secció de l'*Obra lírica* (Barcelona: Columna, 1995).

50. Carta d'Antoni Pous a Carles Riba del 16-09-1951 (ANC1-26-T-1683).

51. Junyent n'acusa recepció amb un carta del 07-10-1951 (ANC1-26-T-1460): «Estimat Sr: / M'afanyo a posar-li l'avis de que hem rebut el seu apreciat pròleg. Perdoni que hagi trigat una mica: m'ha passat que aquesta última setmana he estat d'Exercicis espirituals i, naturalment, no he trobat el seu envio fins avui. / No cal dir que estem infinitament agraïts. Encara que haguéssim hagut d'esperar anys, ens hauria semblat desproporcionada l'alegria que hem tingut. [...] / Ara la seva carta-pròleg corrent de mà en mà entre nosaltres perquè ningú es creu satisfet d'haver-la llegit prou vegades.»

b.

Barcelona, 3 d'octubre de 1951

Sr. Josep Junyent
Vich

Benvolgut amic:

Vet aquí la carta-pròleg deguda. Vulguin acceptar-ne almenys la intenció. Els prego que, quan hi haurà proves, me les enviïn, perquè hi pugui donar un darrer cop d'ull. Prometo solemnement de reexpedir-les, corregides, l'endemà d'haver-les rebudes.

Insisteixo en el que li demanava en la meva carta d'ahir, referent al seu company Antoni Pous.

Seu afectuosament,

C. Riba